

riigikontroll
National Audit Office of Estonia

Eesti riigi valmisolek võtta rahuajal vastu liitlaste sõjalisi üksusi

Kas Kaitseministeeriumi juhtimisel on loodud eeldused liitlaste sõjaliste üksuste tõrgeteta vastuvõtuks NATOs ettenähtud ajaraamis?

Aruande täistekstile on kehtestatud
juurdepääsupiirang ASUTUSESISESEKS
KASUTAMISEKS (5 aastat, märges tehtud
27.11.2024, avaliku teabe seadus, § 35 lg 1 p 3
(1), § 35 lg 1 p 6 (2)).
Avalikuks kasutamiseks on vaid selle kokkuvõte.

Kokkuvõte auditeerimise tulemustest

Kergebrigaad – kiiresti ümberpaigutatav üksus, mis (Ühendkuningriigi armee 4. brigaadi näitel) koosneb kergejalaväest, kergest soomusväest ja piiratud toetusüksustest (sh suurtükivägi).

Raskebrigaad – suure tulejõu ja soomuskaitsega üksus. Ühendkuningriigi armee näitel on brigaadis ca 5000 sõdurit ning ca 10 pataljoni-suurust allüksust.

Allikad: Militerm ([kergeüksus](#) ja [raskeüksus](#)) ja [Ühendkuningriigi armee kodulehekülg](#)

Vastuvõtva riigi toetus – vastuvõtva riigi poolt rahu-, kriisi- või sõjaajal antav tsiviil- ja sõjaväeline toetus NATO ja/või teistele vägedele ja NATO struktuuridele, mis paiknevad vastuvõtva riigi territooriumil, tegutsevad seal või sealt lähtudes või läbides vastuvõtva riigi territooriumi.

Allikas: [Militerm](#)

Siirmine – jõudude ümberpaigutamine operatsiooniala(de)le või nende vahel.

Eesti on rahuajal võimeline ettenähtud ajaraamis¹ tõrgeteta võtma vastu liitlaste pataljoni. Kergebrigaadi vastuvõtuks on olemas treilerid ja alad ning soomustehnikaga raskebrigaadi vastuvõtuks on alustatud eelduste loomisega. Raskebrigaadi või samal ajal mitme üksuse vastuvõtmisel võivad tekkida takistused varustuse transportimisel maanteel ning paiknemis- ja harjutusalade kasutamisel.

Kaitseministeerium peab korraldama koos teiste ministeeriumidega, et liitlaste varustuse ja tehnika transportimine toimuks tõrgeteta. Lisaks sellele on vaja, et korraldatud oleks paiknemis- ja harjutusalade kasutusele võtmine ning liitlaste vedelkütusega varustamine ka varustamiskaskuste korral.

Mida ja miks Riigikontroll auditeeris

Alates 2017. aasta kevadest osutab Eesti regulaarselt liitlaste kuni pataljonisuurustele üksustele [vastuvõtva riigi toetust](#). 2022. aasta juunist muutus NATO riikide sõjalise kaitse tagamisel senisest olulisemaks valmisolek võtta liitlasi vastu võimalikult lühikese etteteatamisajaga – seoses 2022. aasta veebruaris alanud Venemaa täiemahulise sõjaga Ukraina vastu.

Leedu ja Läti on võtnud suuna tagada liitlaste brigaadisuuruse üksuse alaline kohalolu. Regionaalsete kaitseplaanide rakendamiseks on Ühendkuningriik lubanud Eesti kaitseks saata brigaadi.

Eesti peab olema valmis osutama liitlaste üksustele vastuvõtva riigi toetust mahus, mida praktikas ei ole seni tehtud. Mida suuremas mahus ja mida väiksemate tõrgetega on Eesti valmis võtma vastu täiendavaid liitlaste sõjalisi üksusi ja pakkuma vastuvõtva riigi toetust, seda tõhusamalt saavad Eestisse saabuvad liitlaste üksused keskenduda oma põhiülesande täitmisele.

Riigikontroll auditeeris Kaitseministeeriumi, Kliimaministeeriumi, Siseministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala ülesandeid, millest sõltub liitlaste vastuvõtu sujuvus, ning selgitas välja asjaolud, mis aeglustavad [siirmist](#) ja takistavad liitlaste kohapealset tegevust. Auditi fookuses oli liitlaste täiendavate üksuste vastuvõtmine rahuajal, mil riigis kehib

¹ NATO standardi siirmise näidisplaani alusel (NATO standard ATP-3.13.1 „Reception, Staging and Onward Movement (RSOM) Procedures“. Edition A Version 1).

Peamised tähelepanekud

üldine kaitsevalmidus². Auditiaruandes kajastatakse ka kõrgendatud kaitsevalmiduse võimalikku mõju liitlaste vastuvõtmisele.

Audit näitas, et Eesti on rahuajal valmis võtma korraga tõrgeteta vastu liitlaste kuni pataljoni suurusega üksusi. Kergebrigaadi vastuvõtmiseks on olemas masinad nii isikkoosseisu kui ka varustuse veoks, kuid vastuvõtmist seni harjutatud ei ole. Alustatud on ettevalmistustega raske-soomustehnikaga brigaadi tõrgeteta vastuvõtuks.

Pataljoni on üldise kaitsevalmiduse tingimustes vastu võetud. Ministeeriumid ja nende allasutused suudaksid seda koostöös lepingupartneritega teha. Siseministeerium (Politsei- ja Piirivalveamet) ning Rahandusministeerium (Maksu- ja Tolliamet) on valmis liitlasvägede sõdureid ja nende varustust lihtsustatud piiriületuse korras vastu võtma.

Rasketehnikaga brigaadi vastuvõtmisel võivad tekkida takistused paiknemisaladele jõudmisel ning sealt edasi liikumisel juhul, kui lepingupartneritega sõlmitud kokkulepetest ei ole võimalik kinni pidada või puuduvad eelnevalt sõlmitud kokkulepped tsiviiltaristul vedude korraldamise kohta. Piiratud arvu eriotstarbeliste treilerite ning maanteel suurendatud mahus liikumise piirangute tõttu ei toimuks rasketehnika transport sujuvalt. Tehnikat ning varustust ei saa ka raudteel vedada, sest pole sobivaid platvormvaguneid. Transpordi korraldamiseks peaks arvestama nende piirangutega.

Brigaadisuuruse üksuse rahuaegset paiknemist pole läbi harjutatud, seega ei teata kõiki võimalikke tõrkeid, ning vägede koostegutsemise harjutamiseks on olemasolevad alad liiga väikesed. Kehtiv vedelkütusevaru seadus ei võimalda arvestada riigi strateegilise vedelkütusevaru moodustamisel liitlaste täiendavate üksuste vajadustega. Kaitseministeerium, Kliimaministeerium ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium pole asjakohast lahendust liitlaste vedelkütuse vajaduse katmiseks varustamisraskuste korral välja töötanud.

Auditeeritud perioodil oli Kaitseministeeriumi fookus valitsemisalasisesel tegevustel (sh investeeriti Kaitseväe valduses olevatesse paiknemisaladesse) ning NATO ehk liitlasriikidega seotud tegevustel. Kaitseministeerium ei olnud teiste ministeeriumide suunamisel ja liitlaste täiendava sõjalise üksuse vastuvõtmise vajaduste kirjeldamisel ja planeerimisel

² Valmisoleku astmetest loe lisaks [riigikaitseseaduse](#) 3. peatükist. Vabariigi Valitsuse menetluses olevas tsiviil kriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus kasutatakse hädaolukorra ja kõrgendatud kaitsevalmiduse asemel koondmõistet „kriisiolukord“, mille kehtestab Vabariigi Valitsus ning mille lahendamiseks on ette nähtud erivolitused.

järjepidev ning teised ministeeriumid ei ole oma vastutusvaldkonnas initsiatiivi võtnud.

Ministeeriumide ülesanded vastuvõtva riigi toetuse planeerimisel ja osutamisel on määratud Eesti kui vastuvõtva riigi toetuse kontseptsioonis ja riigi kaitsetegevuse kavas. Kaitseministeerium vastutab liitlastele toetuse osutamise planeerimise ja tagamise eest. Kaitseministeeriumil on protsessis juhtiv ja koordineeriv roll.

Kuigi rahvusvaheline julgeolekuolukord 2022. aastal pingestus, tingituna Venemaa täiemahulisest sõjast Ukraina vastu, seiskusid Kaitseministeeriumi riigisisised tegevused liitlaste täiendava sõjalise üksuse vastuvõtmise planeerimises ja ettevalmistamises ning tegevus taastus alles 2024. aasta esimeses pooles. Näiteks seiskus õppuste planeerimine ja korraldamine ning Kaitseministeeriumi kokkukutsutava vastuvõtva riigi toetuse juhtkomitee töö. Selle komitee ülesanne on koordineerida valitsemisalade koostööd vastuvõtva riigi toetuse planeerimisel.

Koordinatsiooni puudumisel jäeti teised ministeeriumid vastutama vastuvõtva riigi toetuse osutamise, planeerimise, võimete loomise ja järelevalve eest, kuid selleks ei saanud nad Kaitseministeeriumilt infot vajaminevate teenuste ja nende mahu kohta. Selle tagajärjel polnud riigis tervikpilti, milliseid võimeid liitlaste vastuvõtmiseks vajame, ega planeeritud raha.

Kaitseministeerium jäi liitlaste sõjaliste üksuste vastuvõtmise suunamisel ootama 2022. aasta sündmustest tingitud muudatusi NATO plaanides ja suunistes. Riigikontrolli hinnangul oleks aga ka ilma väliste suunisteta olnud hädavajalik tegevustega jätkata, muu hulgas määrata koostöös teiste valitsemisaladega kindlaks riigi maksimaalne liitlaste sõjaliste üksuste vastuvõtmise võimekus, tuvastada võimelüngad ning alustada nende likvideerimisega. Riigikaitse laial käsitusel põhinev koostöö eeskätt senisest suuremate üksuste (nt brigaadi) Eestis vastuvõtmise planeerimiseks polnud Riigikontrolli hinnangul aastatel 2022 ja 2023 piisav.

2024. aastal on Kaitseministeerium astunud olulisi samme, et parandada Eesti riigi laiapindset valmisolekut liitlaste sõjaliste üksuste vastuvõtmiseks. 2024. aasta kevadel viidi läbi ministeeriume ning nende allasutusi hõlmav liitlaste täiendavate sõjaliste üksuste valmisoleku lauaõppus, jätkati vastuvõtva riigi toetuse juhtkomitee tegevust ning alustati 2025. aastal toimuva Ühendkuningriigi brigaadisuuruse üksuse siirmisõppuse planeerimisega. 2024. aasta jooksul on ka suurendatud siirmisel kasutatavate treilerite arvu ja lisandunud on Lõuna-Eestis ajutise paiknemisalana kasutatav Reedo linnak.

Riigikontrolli hinnangul on risk, et kui on vaja vastu võtta liitlaste raskebrigaadi või samaaegselt rohkem üksusi, tekivad vastuvõtul tõrked. Olukorra parandamiseks peaks koostööd teiste ministeeriumidega jätkama, sealhulgas liitlaste vastuvõtmist planeerima, valitsemisalade võimelunki likvideerima ja valmidust testima.

Riigikontrolli soovitused

Riigikontrolli soovitused kaitseministrile:

- Juhtida vastuvõtva riigi toetuse osutamist järjekindlalt ning laiapindse riigikaitse käsitlest lähtudes. Kaasata teisi ministeeriume plaanipäraselt liitlaste vastuvõtmise planeerimise ja korraldamise protsessi, kasutades selleks vastuvõtva riigi toetuse juhtkomiteed või muid koostöövorme. Sellega tagataks liitlaste vastuvõtmise valmisolekuks vajalikud otsused ja liitlaste vajadustega arvestamine kõigis ministeeriumides.
- Koostöös taristuministri ja siseministriga harjutada edaspidistel vastuvõtva riigi toetuse õppustel koos Kaitseväge, Transpordiameti ning Politsei- ja Piirivalveametiga brigaadisuuruse (rasketehnikaga) üksuse vägede vastuvõtmist ja liikumist maanteel liiklustihedal ajal. Hinnata õppuse osana maanteede vastupidavust ja erineva ajaga treilerite kättesaadavust.
- Töötada koostöös kliimaministri ja majandus- ja tööstusministriga välja lahendus, kuidas tagada liitlasvägede täiendavate sõjaliste üksuste vedelkütuse vajadust nii varustamisraskuste, suurõppuste kui ka riigikaitse kriisi korral.

Kaitseministri vastus:

- Kaitseministeeriumi valitsemisala on vastuvõtva riigi toetuse osutamist juhtinud järjekindlalt ning kaasanud sellesse regulaarselt teisi ministeeriume ja riigiasutusi.
- Kaitseministeeriumi valitsemisala jätkab tihedat koostööd tsiviilpartneritega õppuste korraldamisel ja läbiviimisel. 2025. aastal toimuva kevadise suurõppuse Siil raames toimub Ühendkuningriigi brigaadi allüksuste (*Forward Land Forces, FLF*) siirmisõppus, kus harjutatakse reaalses keskkonnas läbi Kaitseväge toetuse väejuhatuse siirmisoperatsiooni plaani rakendamine.
- Kaitseväge tagab kehtivate lepingute alusel liitlastele igapäevaselt kütuse. Sama põhimõte kehtib sõjalise kriisi korral.

Riigikontrolli kommentaar: riikliku vedelkütusevaru moodustamisel ei ole praegu arvestatud Kaitseväge ja liitlaste täiendava vedelkütuse vajadusega. Seega – kui riigi vedelkütusevaru võetakse kasutusele Kaitseväge ja liitlaste täiendava vajaduse katmiseks, mõjutaks see Eestis üldist vedelkütuse kättesaadavust, elutähtsate teenuste toimepidevust ning sisejulgeoleku ja avaliku korra tagamist.

Riigikontrolli soovitused taristuministrile:

- Transpordiametil teha selgeks maanteedel olevate sildade ja viaduktide vastupidavus liitlasvägede militaarvedudele ning arvestada sealjuures, et lähiaastatel (nt seoses Lõuna-Eesti militaarlinnaku arendamisega) suureneb sealsetel marsruutidel rasketehnika vedamine. Hinnata sildade ja viaduktide seisukorda ning planeerida nõrgemate sildade ümberehitusi.
- Selgitada välja koostöös kaitseministriga maanteede ja raudteede tehnilised kitsaskohad, mis takistavad täiendava liitlasväe siirmist. Võtta kitsaskohti arvesse taristu arendamisel.

Taristumistri vastus:

- Kliimaministeerium ja Transpordiamet teevad koostööd Kaitseministeeriumi ja Kaitsevägega 2015. aasta koostöökokkuleppe alusel. Muu hulgas tähendab see liikumismarsruutide regulaarset ülevaatamist. Sildade ja viaduktide olukorda hinnatakse iga-aastaste ülevaatuste käigus ning nende korrashoid ning rekonstrueerimine toimub teehoiukava kohaselt. Aastatel 2024–2027 on selleks kavandatud kokku 30 miljonit eurot.
- Kaitseministeeriumil on avaliku raudteeinfrastruktuuri arendamise tegevuskava ja riikliku teehoiukava menetlemisel võimalik esitada oma seisukohad. Kliimaministeeriumile teadaolevalt vastavd TEN-T võrgustikku kuuluvad teed sõjalise liikuvuse vajadustele.